

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

Ամեն ԵՐԵՎԱՆԻ օրերը կը հրատարակուի: Պոստայ համար 50 քուտոց գինն է 2 արծաթ Մեհիս կանխիկ: քրատարութեան ծախքը բաժանորդաց վրայ: իսկ գաւառաց համար 2 1/2 արծաթ Մեհիս: Ծանուցման տողը 2 գրչ:

Գաւառաց քրատարի ծախքը բաժանորդաց վերաբերի: Լրացրոյս վերաբերեալ որ եւ է գրութիւն ուղղելի առ Տնօրէն-իմբացիր Մ. Յ. Մեհիսեան ի կ. Պոյիս Զիւմպիլիս խան վերա-արկ քիւ 40:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երկու տարիէ ի վեր Ազգը կուսակցութեանց բաժնուած է. մին Սահմանադրութեան յերմ պաշտպան կը ցուցնէ ինքզինքը, միւսը Սահմանադրութեան դէմ դաւեր կը գործէ սահմանադրականութեան քօղին ներքեւ: Այս կուսակցութիւնները երեսփոխանական ժողովէն ծընած և հետզհետէ հասարակութեան մէջ ալ ընդհանրացած են: Ստոյգ է թէ այս ամէնուն պատճառն ու շարժառիթը խորմեան Սրբազանի քառասուն պատրիարքութիւնն եւ զած է. սակայն ո՞ր ալ չեմք կըրնար ուրանալ որ կուսակցութեանց հետզհետէ աճման ու զօրանալուն գլխաւոր պատճառն ալ ազգային բնաւորական սկզբնաւորութիւնն էր: Ազգին ամբողջ դատաստանի կապաւնէ և դատաստան չըլլելի. հասարակութիւնը յարձակմանց դէմ՝ կը բողոքէ. բայց յարձակմանը չեն պատժուիր, հետեւաբար իշխանութիւնը նախատակած կըլլայ և անիշխանութիւնը կը քայքայուի:

Ժողովուրդը ալ ևս սկսած է ձանձրանալ այս վիճակէն. իսկ դաւառացի հայը բողոքովն յուսահատած է: Ազգին ցաւերը օրէ օր կաւելնան, բայց Ազգ. վարչութիւնը այդ ցաւերը դարձանելու ժամանակ չունի: 3-4 ամիսէ ի վեր խորմեանի խնդրով կը բաւին Ազգ. ժողովները. խորմեան Սրբազանն այս ինչ անձին դէմ դատ կը պահանջէ. ուրիշ մը կենէ խորմեան Սրբազանի կուսակցաց դէմ՝ կը բողոքէ. այսպէս վարչութեան գրասենյակին վրայ խորմեանի խնդիրները կը գեղձուին և վարչութիւնը ծանրաբեռնեալ կապուած կաշկանդուած՝ Ս. Նախագահը կուրէ յոգնած ու ձանձրացած՝ ժողովականք անգործութեան վիճակին դատաւարտուած՝ ազգային ժողովոյ աթոռներէն հեռանալու փորձ կը փորձեն: Ահա՛ երեսփոխանական ժողովըն ալ իր նիստերը դադարեցուցած վերստին գումարուելու անկարելիութեան մէջ կը գտնուի: Խեղճ գաւառացի հայն ալ կապաւնէ որ Պոլսոյ Ազգ. ժողովները թօթափեն խռովութեանց այս շղթան և դէպ իյաւ աւաղաղութիւն նկրտին:

Եւ արդարեւ ի՞նչ ցաւալի վիճակ մ'ունինք այսօր. իղմիր Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար կը զինուի ու կը մաքաւի. ոսկայն կեդր. վարչութիւնը չուզեր անոնց

զօրավիգ ըլլալ: Առաջնորդ մը կը բանտարկուի ժողովրդեան իրաւունքը պաշտպանելուն համար: Քղեցիք այլ ևս ձանձրանալով Շահ Հիւսէյնի հարստահարութիւններէն, ուրիշ երկիր գողթելու հրաման կը խնդրեն: Ի՞նչ կընէ վարչութիւնը. թաղերի կը գրէ Բ. Գուսը և անով միայն դո՛հ կըլլայ: Առաջնորդի մը համար վարչութիւնէն տրուած վճիռ մը կը բեկանի չորհրդի բարեխօսութեան և զՇահ Հիւսէյն լիաշուրթն բերանով օրհնող ու փառաւորող եւ կեղեցականը հակառակ օրինաց և արդարութեան իւր վիճակը կը դառնայ: Թո՛ղ ժողովուրդը աղիւղորմ՝ ձայնիւ բողոքէ. ի՞նչ փոյթ:

Ահա՛ այս ամէնը անանելով յուսահատած է գաւառացի հայը: Ուստի ալ ժամանակն է որ կրօնը հանկարծա՛ է ինքն Պատրիարքական իշխանութիւնը ամենուս փափաքելի դատաստանը փորելու ձեռնհաս և կարող չէ, պէտք է որ խորմեան Սրբազանն մոռնայ Պատրիարքական աթոռը, մոռնայ Մշտց փանահայրութիւնը և երթալ ի վարագ հան իր քնարը դեղգեղելու, եթէ կուզէ ծառայել Ազգին: Բայց որպէս զի հասարակաց զայրոյթն ալ հանդարտի, պէտք է և անհրաժեշտ է որ ո՛չ միայն ձախտկողման երեսփոխանաց պարագլուխը, ինչպէս կառարկէ Օրադիր, այլ և աջակողմանք ամանք, ինչպէս են Եւսուսփեան, Իւրէքճեան, Աղարեկեան, Մեհեմեդուլի և իւրեքեանն էֆէնտիք թողուն պահ մը իրենց երեսփոխանական աթոռները և քաշուին հրապարակէն, որպէս զի կըքերն հանդարտելով, Ս. Պատրիարք և վարչութիւն կարող ըլլան գաւառաբնակ հայուն վերքերը դարմանելու և ազգին իրապէս ծառայելու:

Պոլիս կը կուռի միշտ առանց մըտածելու թէ հայուն իշխանութեան կեդրոնն է ինքը. բայց գաւառացին որ մահաւորի ջուռոցը մէջ Ազգ. պատրիարքարանի գլխելու տրամադրութիւնն ունի, ի՞նչ յուսահատ վիճի կենթարկուի, երբ կը տեսնէ որ Պոլսոյ մէջ եղբայր եղբոր դէմ՝ կը զինուի վատ վրէժխնդրութեան ոգուով և Ազգ. ժողովոյ աթոռները ծաղու և առեւելութեան առարկայ ըրած են:

Իբր գաւառաց յառաջդ իմութեանն ու բարօրութեանը նուիրեալ թերթ մը զայս կը պահանջեմք ամէն ողջախոհ ժողովականներէ. զի Ազգին և ընդհանուրին շահն ալ այսպէս կը

պահանջէ: Մենք ալ կը խոստովանեմք թէ ազգն ամբողջ մեռելութեան վիճակին ենթարկուելու չէ. այս, յառաջդ իմելու համար շարժիլ պէտք է, զի ազգի մը կեանքը շարժման մէջ է. բայց ո՛չ այնպէս, ինչպէս մէկը սուրը իր եղբորը փողը կը գրնէ զայն մեռցնելու համար: Ամենալավ կըրնեմք թէ մենք ա՛յսպիսի առաջ դադած եմք, որ վայրենութեան զատ ուրիշ նշանակութիւն չունի չկրնար ունենալ:

Քաղ. ժողովը Երեսփոխանական ժողովոյ նիստերուն մէջ վերջին օրերս պատահած անկարգութեանց առաջն առնելու համար ընդհ. ժողովոյ գլխաւորն հետ բանակցել և այս մասին ժամ առ ժամ խառն առջիկայ ուրբաթ օր թէ՛ Բնդ. ժողովոյ գլխաւոր և թէ՛ Քաղ. ժողովը որ 15 օրէ ի վեր իւր նիստերը դադարեցուցած էր, Ս. Պատրիարք չօր կողմանէ հրաւիրուած են խորհրդակցել և այս մասին հարկ եղածը անօրինել:

— Մեծ. Տէրայէնց Պատուելի Գրիտանէական կրթութիւն անունով անտրակ մը յօրինած ըլլալով, բոլոր ազգային վարժարանաց մէջ զայն ընդունել տալու համար կրօն. ժողովոյ խնդրագիր մը տալով արտօնագիր ուղղուած համար, կրօն. ժողովը որպէս զայն նկատողութեան առնուլ և հարկ եղածը անօրինել:

— Խորմեան Սրբազանի Գանտիլի եկեղեցւոյ մէջ խօսած քարոզին քննութեան համար խառն ժողովոյ կողմէ կարգեալ քննիչ Ս. Հարսիքեանց քննութեան տեղեկագիրը Ազգ. վարչութեան մատուցին: Տեղեկագիրը տեղեցն քահանայոց և թաղականաց տնայ վկայութիւններն յուսալ բերած է, որ իրենց ստորագրութեամբ կը յայտնեն թէ իրենք նոյն քարոզին ներկայ դատուած ըլլալով՝ խորմեան սրբազան Սահմանադրութեան և Ազգ. ժողովոյ դէմ նախատական անխորհրդութիւններ չէ ըրած: Սակայն Մամուլ մէջ Գանտիլի թաղեցիներէն ոմանք իրենց ըստորագրութեամբ խորմեան սրբազանի ստուգիւ Սահմանադրութեան դէմ անխորհրդութիւններ ըրած ըլլալուն վկայելուն համար, յիշեալ տեղեկագիրն բովանդակութիւնը զարմանալի կը թուի մեզ:

— Բայրալի տաճարեղական տեղապահ Արթ. Սարգիս վարդապետ շաբաթ օր մայրաքաղաքս հասաւ

ընդ հսկողութեամբ ուստիանաց:

— Նոյնպէս երէկ ժամը 8 ին միջոցները Աւստրիական շոգենաւով մայրաքաղաքս հասաւ վանայ Արթ. Պողոս վարդապետ, Հարսիքեան աւելի վանեցի երեւելի ազգայինք դիմաւորելով զՊողոս վարդապետ յատուկ նաւակներով Գումգապիւ ինչոցին, ուր Պողոս վարդապետ եկեղեցի մատնելով աղօթելէ վերջը ուղղակի Պատրիարքարան ելաւ, բայց Ս. Պատրիարք Հայրը բացակայ գտնելով, փոխանորդ չօր ներկայացաւ յատուկ դրով մը իւր գալուստը ծանուցանելով Նորին Սրբաշնութեան:

— Ինքզինքն Ներսէսեան Մեծ. Գրիգոր էֆէնտիքի կիրակի առաւօտ Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը Պէտլուքտէրէի եկեղեցին Միւսուսուրութեան հրովարտանի եկած ըլլալով Բ. Գանէն, Արթ. Թէոդորոս վարդապետ քանի մ'օրէն մայրաքաղաքէս կը մեկնի իւր պաշտօնատեղին երթալու համար:

— Մուշէն կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն Առաջնորդական տեղապահ Արթ. Խորէն վարդապետ Սահմանադրութեան գործադրութեան ձեռնարկեր է:

Նոյնպէս կը ծանուցանեն մեզ թէ Գեր. Մամբրէ Սրբազան քան օր յառաջ իւր պաշտօնատեղին հասեր և թէ՛ միաբանութիւնէն և թէ՛ վիճակայիններէն սիրով և պատուով ընդունուել է:

— Փունջի 905 թիւ թերթին մէջ «Թամազարացի ոմն» ստորագրութեամբ հրատարակեալ յօդուածին պատասխան մը զրկուած է մեզ, զոր յաջորդ թիւով պիտի հրատարակեմք:

— Իւսկիւսարի թաղային վարժարանաց միացման Մասնաժողովը կիրակի օր գումարուելով, ծրագրին խմբագրութեան զբաղեցաւ:

Մասնաժողովը յառաջիկայ կիրակի օր իւր վերջին նիստն ընելով, պատրաստեալ ծրագիրը հանդերձ դիտողութեամբ պիտի ներկայացնէ Թաղական խորհրդոյ:

Թաղական խորհրդուրդը, կարծեմք թէ պարտաւոր են թաղին հասարակութեան հաճութիւնն առնելէն վերջը այսպիսի օգտակար ձեռնարկութեան մը վաղընդ փոյթ գործադրութեանը խնամ տանիլ: Կը մնայ ուսումնասէր թաղեցւոյն հոգ տանիլ որ այս յղացումը իրականաց և վարժարանաց վիճակը թէ՛ ներթափաչ և թէ՛ բարոյապէս բարեբաւ յօգու և իյառաջադիմութիւն իրենց գաւակաց:

— Տիվրիկի Կրասնոն գիւղէն հե-
տեւեալը կը գրեն մեզ :

« Դպրոցս օր ըստ օրէ յառաջանա-
լոյ վրայ է : Քաղաքացւոց կողմանէ
այցելութիւնք պակաս չեն և արդէն
քանի մը երեւելիք զաւակնին հոս
ղրկելու մտադիր են :

« Այս կողմերը աւազակութիւնք
և աւարառութիւնք խիստ շատ են .
աւազակաց երեսէն թէ հայ և թէ
տաճիկ գիւղերը տիւ և գիշեր կը
դողան : Միայն խառնալիւ անուն
հայ գիւղ մը կայ , որոյ երեսէն ա-
ւազակները կը դողան , բնակչաց իւ-
րաքանչիւրը կտրիճ հայեր ըլլալուն
համար :

« Դպրոցիս սովորութեան հակա-
ռակ ծնողք այս տարի ամառը զա-
ւակներն չը թողին արձակուրդը ը-
նել , այնքան կը սիրեն ուսումն ու
կրթութիւնը :

Կը փափաքիմը որ Կրասնոն գիւղի
ազգայինը այլ ևս ի բաց թողուլ նա-
խանձն ու ատելութիւնը , միանան
ուսումնասիրութեան դրօշին ներ-
քեւ և միաքան Գործեն յօգուտ ի-
րենց դպրոցին , որ բաւական մեծ
արդիւնքներ կրնայ առաջ բերել
չնորհիւ և ջանիւք իրենց Արժ. Ա-
ռաջնորդին ու եռանդուն դասա-
տուին :

Այսպէս դպրոցի բարեբարն ալ կը
փառաւորուի և աւելի մեծ օգնու-
թիւններ ընելու կը քաջալերուի :

Քաթմամունիէն հետեւեալ բերկ-
րաւիթ տեղեկութիւնները կը հաղոր-
դեն մեզ :

« Քաղաքիս Արդաանայ վարժարանի
քննութիւնը ամսոյս 14 ին սկսաւ ի ներ-
կայութեան Հոգաբարձու և քննիչ Էֆէնտի-
ներու որ չորս օր տեսց , թէպէտև աշա-
կերտաց թիւը քառասունի չափ էր , բայց
ասոնցմէ միայն եօթը աշակերտ պարգևի
արժանացան :

« Պարգևաբաշխութեան շքեր հանդէսը
կատարուեցաւ ամսոյս 28 ին կիրակէ օրը
ի ներկայութեան տեղւոյս Առաքալ բարձր.
Նաչիտ փաշայի և բարձրատիման պաշտօ-
նէից որոնք ազգիս կողմանէ հրաւիրեալ
էին . հրաւիրեալ էին նաև Յունաց երես-
իները . Նորին բարձրութեան հանձնութիւնն
ընդունուելով հանդէսը սկսաւ քաղցրա-
նուագերգերով . աշակերտք Հայերէն՝ Տաճ.
կերէն և Գաղղիերէն ճառեր ընթերցան ,
բարձր . Առաքալը խնդրեց հանդիսական-
ներէն որ աշակերտաց մէկ քանիները հը-
րապարակաւ քննուին , քննիչ Էֆէնտիներ-
րու կողմանէ աշակերտաց հարցումներ ե-
ղան որոնք իրենց քաջ պատասխաններովը
գոհացուցին հանդիսականները . դպրոցիս
դասատու Մեծ . Յակոբ Էֆէնտի ձերմակ-
եան ուսման կարևորութեան վրայ ատեն
նախօսութիւն մը ընելով Օգոստոսի մայ-
սեր , բարձր . Առաքալին և ազգին կենաց
բարեմաղթութիւններ ըրաւ :

« Բարձր . Առաքալը իւր գոհունակու-
թիւնները և շնորհակալութիւնները յայտ-
նելով կարճ և ազգու ատենախօսութիւն մը
ընելով հանդէսը վերջացաւ :

« Յիւրախ գովեստի արժանի է Նորին
բարձրութեան ցըցուցած մարդասիրու-
թիւնը . ուստի հրապարակաւ կը մատուցա-
նեմք մեր խորին շնորհակալութիւնները .
վասն զի տեղւոյս ոչ մէկ Առաքալը այս-
պիսի այցելութիւն մը տուած էր ոչ ազ-
գիս և ոչ ալ օտարազգեաց :

« Առաքի ոչ նուազ պարտք է շնորհակա-
լութիւն յայտնել Մեծ . Դասատուին որ չէ
զլացեր իւր քրանալան աշխատութիւնները
աշակերտաց թէ ուսման և թէ դաստիա-
րակութեան մասին :

« Ապարտաւորիմք նաև մեր խորին շնոր-
հակալութիւնները մատուցանել Հոգաբար-
ձու Էֆէնտիներուն որոնք իրենց թանկա-
զին վայրեկանները ազգին զաւակացը յա-
աւաղադիմութեանը համար կը զոհեն . »

րով անտարակոյս եմ թէ յառաջիկայ տա-
ւոյն մէջ մեծ տարբերութիւններ պիտի տես-
նեմք դէպի յառաջադիմութիւն » :

... Տէր .

Ազգերնու մէջ կարգ մի անձինք
կան , որ ազգանուէր անձանց կամ
խմբակներու ազգաւոյս արարքներն
խժրժելով զանոնք արատաւորել և
իւրեանց առաքինի նպատակէն յետոս
կատեցնել կուզեն :

Այսպիսի անձանց արժանաւորել
տիտղոսը պատմութիւնը դժած է :

Պատրիարքարանէն յանդիմանա-
կան նամակ մը զրկուել է այս շաբ-
թուս՝ տեղւոյս պատրիարքական
փոխանորդ Գեր . Տ. Պետրոս Ն. վար-
դապետի , որով վարդանանց զօրա-
վարաց տօնին առթիւ , Մէղրէի Ս.
Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ ազ-
գային հանդէս մի կատարուելը , ե-
կեղեցւոյ վարագոյրը իւր թատրոնի
վարագոյր ի գործ ածուելը և Գեր .
Պետրոս վարդապետի անաւարտ ա-
չօք հանգիստտես լինելով թոյլ տալը
պատմուելով , Նորին գերապատու-
ութիւնը յանցաւոր դատուած է :

... Տէր , այն տեղեկութիւնը
Պատրիարքարանի հաղորդող վատը
ո՛վ որ է , երանի՜ թէ , փոխանակ
խաւարի մէջ գործելոյ , ի հրապա-
րակ ելնէր , որպէս զի իւր եկեղեց-
ւոյ փառաց նախանձախնդիր սրբա-
զան անձ մի իւրավայել պատկըն-
դունէր , բայց որովհետև ըստ ամե-
նային սուտ և մտացածին ցնորք է
տուած տեղեկութիւնը , լուսոյ մէջ
խօսելոյ չափ համարձակութիւն չէ
ունեցել :

Ահա ասի մեր հրապարակաւ կը
հերքեմ որ նորա ցնդած խելապտա-
կի ծնունդ եղող վարկաբարդի և ծա-
մածո եւալ տեղեկութիւնը . եթէ քաջ
և իրօք նախանձախնդիր է եկեղեց-
ւոյ փառաց , թո՛ղ բարեհաճի հրապա-
րակաւ պատասխանել մեր հերքման :

Ստոյգ է որ նոյն օրը հանդէս մը
կատարուեցաւ . բայց երբ և ինչպէս .
— Ժամակը ուրիշն աւարտելէն յե-
տոյ , ըստ խնդրոյ բազմաթիւ ազգա-
յնոց , Սմբատեան վարժարանի աշա-
կերտք Անի քաղաքի կործանման մէկ
արարուած ներկայացուցին (վարդա-
նայ ողբերգութիւնը չը ներկայացու-
ցին , վասն զի անպատրաստ էին) :

Սակայն Սրբազան Բեմը ոտք չը կո-
խեցին , որ վարագոյրն ալ լիւր թա-
րոնի վտարուի : Գործածէին . մա-
նաւանդ . ո՛վ կը թողուր :

Արդ . . . խմբագիր , յայտնի է որ
այն լրատու վասակին նպատակը ոչ
այլ ինչ է , բայց եթէ անհիմն քաջ-
քրտաւորներով Սմբատեան ընկերու-
թիւնը և ընդ մին Գեր . Պետրոս
վարդապետը վատահամբաւել :
Սակայն քաջ գիտնալոյ է , որ ըն-
կերուելիւնը , ինչպէս ցարդ . նոյն-
պէս և այսուհետեւ , հակառակ իւր
թշնամիաց չարանենդ խաղաւա-
նաց , պիտի յառաջադիմէ յիւր լու-
սաշաւիղ ճանապարհ՝ շնորհիւ և
պաշտպանութեամբ Գեր . Տ. Պետրոս
ազգանուէր Ս. Հօր :

Թո՛ղ որչափ կուզեն ի խաւարի
բարբառնին ու բաջաղեն վատ թըշ-
նամիք նոցա : Անոնք իրենց ազգա-
ւոյս գործերովը պիտի փառաւոր-
ուին դարուց ի դարս :

Իսկ ինչ պիտի լինի այն ազգա-
տեացներու բաժին . Անէ՛ծք . զորս

պատրաստած է ներկայն և պիտի ա-
ւանդ է ապագային :

19 յուլիս , 1874 Մնամ և ըն :
խարբերդ . . .

... Խմբագիր Հայրենիք պա-
ռական լրագրոյ :

Անի քաղաքէն կէս ժամ հեռու ,
և ընդ միշտ անոր աւերակներուն
վրայ ողբացող՝ և հայուն անցեալը
մեղի յիշեցնող խօսք Էֆէնտի , որ մեր
նախնիքներէն մնացած հոյակապ և
փառաւոր յիշատակարան մ'է , ինչ-
պէս ամէն տաղաւարի , նոյնպէս և
այս վարդապետի տօնի օրը Ռուսոս-
տանցի և Տաճկաստանցի հայ ընտա-
նիքներով լեցուած էր :

Այս տարի ալ տեղւոյս Գեր . Ա-
ռաջնորդին շնորհիւ վանքը աւելի
բարեկարգ և անցեալէն տարբեր ըլ-
լալով ուխտաւորներ խիստ շատ էին
կիւրակէ օրը եկեղեցական երգե-
ցողութեան վերջ ժողովուրդեան մեծ
մասը որը երկվարով , որը սայլով և
որը երկուքէն ալ զուրկ կ'էլանէր դէպ
ի Անուոյ սգաւոր աւերակները . և ժամ
12 ին կ'ընդհատուէր վանքը . և ի
հիշերին երբ կ'սկսէին Հայաստանի
ախարհ երգերով զբաղիլ և զգած-
ուիլ , յանկարծ կը լսուի վանքի ար-
աւարին դրան սաստիկաբար բաղիւնի-
լը , ուխտաւոր կարծելով՝ կ'աճապա-
րեն երթալու և ո՛վ ըլլալ իմանալու .
բայց երբոր կատուգեն այլազգի զօ-
րքեր ըլլալին , թէպէտև կը կամե-
նան Արդոյ հոգաբարձութիւնները՝
անոնց ընդունելութիւն ընել , սա-
կայն Ռուսաստանցի հայերը կը մեր-
ժեն այս խնդիրը ըսելով թէ « աւե-
լորդ է գիշերը և քաղաքը անտարբեր
զօրաց մեր մէջ գալ գտնուիլը » . վեր-
ջապէս զօրակներ որքան որ կըս-
տիպեն դուռը բանալ տալու , կը
պատասխանուի թէ « ձեզ համար
արգիլեալ է այս միջոցներ վանքի մե-
ջը մտնել , և միանգամայն կանոնի
ընդդէմէն » : Այն միջոցին զօրականք
չափազանց հայհոյութիւններ ժողո-
վրդեան գլխուն տեղացեանէն վերջ
կը հեռանան վանքէն : Առաւօտուն
ուխտաւորները տակաւին եկեղեցիէն
չեւած , զօրքերը իրենց մերձակայ
Անի անուն գիւղի պահապան զօ-
րքերուն ալ լուր տալով՝ և իրենց քով
բերելով , կուգան և վանքի դուռը
կը պաշարեն , և ասոնցմէ քանի մնալ
եկեղեցին կը մտնեն և բարձր ձայնով
եկեղեցական արարողութեան ժա-
մանակ խօսելէ վերջ դուռս ելելով
կը կանչեն հոգաբարձու՝ կարմիր
վանք գիւղացի արդոյ Աբրահամ
քեհահեան ու կը հարցնեն . « դուք
ինչպէս մարդ էք որ մենք գիշերը
կուգանք , վանքի դուռը չէք բա-
նար մեզ և ըսելով խեղճի վրայ կը
յարձակին և ոտատիկ կը դանակու-
ծեն . այնպէս որ սայլի վրայ գնելով
իրեն տունը կը տանին , և երբ ժո-
ղովուրդը դէպ ի այս ձայնը կը գի-
մեն , զօրականք միայն անով գոհ
չըլլալով , կ'սկսեն անոնց վրայ ալ
համել և դէմ ելլողին ծեծել հայ-
հոյեւ սուրբը պատենէն հանած իւ-
րեւ թէ պատերազմական դաշտի մե-
ջը թշնամիէն վրէժ կը լուծեն :

Միջոցեւ մենք կը պարծենինք Ռու-
սաստանցի հայերուն՝ թէ մենք մեր
Օգոստ . Կայսեր և օրինաց շնորհիւ
աւելի ազատ ու երջանիկ ենք քա-
ղաքականապէս քան ձեզ , այս պա-
րագայի մէջը մեծ ամօթածութիւն
կրեցինք . որովհետև պատահած
դէպքին , գետին միւս եզերքէն Ռու-
սիոյ պահապան զօրքեր աւանատեա
ըլլալէն ի զատ , մեր Ռուսաստանցի
հայ ազգակիցները սկսան մեզ ըսել
« ո՛ր է ձեր ազատութիւնը , ահա՛
մեր ներկայութեան ձեզ անաւոր ը-
նելէն ի զատ ազգին նուիրատեղին
ալ անարգեցին » : Ահա՛ անակնկալ
դործ մը , և ահա՛ անյոճալի դէպք
մը , թագաւորի ծագայ զօրքեր՝
սահմանադրւի տեղեր նստելով Օ-
գոստ . Կայսեր հրամանին և կանոնին
համաձայն վարուելով՝ փոխանակ
ժողովուրդը պաշտպանելու և հան-
դիպած անվայել դործերու առաջն
առնելու , իրենք բոլորովին ազէտ
օրինաց՝ անտարբեր և անհաւատա-
րիմ գտնուելով մեր հանգստութիւ-
նը վրդովելու կը յանդգնեն :

Երկու օրէն վերջ երբ ուխտաւոր-
ներն տեղս եկան անոնց հետեւ եւս
հոգաբարձուներն , աղերսագրով ներ-
կայացուցին դիպուածքի ընթացքը
Գեր . Առաջնորդին . ուստի նոյն ժա-
մայն Գուհանէր պէ. ին թագրիւր
դրեցին ի զատ Նորին Սրբազնութիւն
նրն ալ անձամբ ներկայացաւ՝ գործը
անոր հաղորդելէն վերջ ըստ օրինաց
դատաստանին կ'սպասեմ ըսելով մեկ-
նեցաւ . Գեր . Առաջնորդ . այսպիսի
ճակատով խօսելուն և արդարապէս
հատուցումը ուղեւուն նկատմամբ ուղ-
ղած խօսքերուն փոխարէն , ժողո-
վուրդէն շնորհակալութեան արժանի
գովեստներ ըսց : Արդէն չե՛մ մոռ-
նար այս տեղ յիշել թէ Գեր . Առաջ-
նորդն իր բռնած խոհական քաղա-
քականութեան մասին օտարազգի-
ներէն չէր խօսել :

Երկու օրէն վերջ երբ ուխտաւոր-
ներն տեղս եկան անոնց հետեւ եւս
հոգաբարձուներն , աղերսագրով ներ-
կայացուցին դիպուածքի ընթացքը
Գեր . Առաջնորդին . ուստի նոյն ժա-
մայն Գուհանէր պէ. ին թագրիւր
դրեցին ի զատ Նորին Սրբազնութիւն
նրն ալ անձամբ ներկայացաւ՝ գործը
անոր հաղորդելէն վերջ ըստ օրինաց
դատաստանին կ'սպասեմ ըսելով մեկ-
նեցաւ . Գեր . Առաջնորդ . այսպիսի
ճակատով խօսելուն և արդարապէս
հատուցումը ուղեւուն նկատմամբ ուղ-
ղած խօսքերուն փոխարէն , ժողո-
վուրդէն շնորհակալութեան արժանի
գովեստներ ըսց : Արդէն չե՛մ մոռ-
նար այս տեղ յիշել թէ Գեր . Առաջ-
նորդն իր բռնած խոհական քաղա-
քականութեան մասին օտարազգի-
ներէն չէր խօսել :

Երկու օրէն վերջ երբ ուխտաւոր-
ներն տեղս եկան անոնց հետեւ եւս
հոգաբարձուներն , աղերսագրով ներ-
կայացուցին դիպուածքի ընթացքը
Գեր . Առաջնորդին . ուստի նոյն ժա-
մայն Գուհանէր պէ. ին թագրիւր
դրեցին ի զատ Նորին Սրբազնութիւն
նրն ալ անձամբ ներկայացաւ՝ գործը
անոր հաղորդելէն վերջ ըստ օրինաց
դատաստանին կ'սպասեմ ըսելով մեկ-
նեցաւ . Գեր . Առաջնորդ . այսպիսի
ճակատով խօսելուն և արդարապէս
հատուցումը ուղեւուն նկատմամբ ուղ-
ղած խօսքերուն փոխարէն , ժողո-
վուրդէն շնորհակալութեան արժանի
գովեստներ ըսց : Արդէն չե՛մ մոռ-
նար այս տեղ յիշել թէ Գեր . Առաջ-
նորդն իր բռնած խոհական քաղա-
քականութեան մասին օտարազգի-
ներէն չէր խօսել :

Երկու օրէն վերջ երբ ուխտաւոր-
ներն տեղս եկան անոնց հետեւ եւս
հոգաբարձուներն , աղերսագրով ներ-
կայացուցին դիպուածքի ընթացքը
Գեր . Առաջնորդին . ուստի նոյն ժա-
մայն Գուհանէր պէ. ին թագրիւր
դրեցին ի զատ Նորին Սրբազնութիւն
նրն ալ անձամբ ներկայացաւ՝ գործը
անոր հաղորդելէն վերջ ըստ օրինաց
դատաստանին կ'սպասեմ ըսելով մեկ-
նեցաւ . Գեր . Առաջնորդ . այսպիսի
ճակատով խօսելուն և արդարապէս
հատուցումը ուղեւուն նկատմամբ ուղ-
ղած խօսքերուն փոխարէն , ժողո-
վուրդէն շնորհակալութեան արժանի
գովեստներ ըսց : Արդէն չե՛մ մոռ-
նար այս տեղ յիշել թէ Գեր . Առաջ-
նորդն իր բռնած խոհական քաղա-
քականութեան մասին օտարազգի-
ներէն չէր խօսել :

... Տէր , Ձեր 204 թուով քաղա-
քէն տրուած տեղեկութեան համե-
մատ նկարագրած էիք Սուլաղի
Գէրվէ գիւղացի Մ . Յօհան ճէլէպին
կողմնակալը . ահա՛ ներկայ ամսոյս
14 ին ցաւալի տեսարան մնալ ներկա-
յացուց մեզ . որովհետև խղճալի ճէ-
լէպը մինչդեռ վերքերը դարմանելով
աղէկնալ կուղէր , դժբաղդաբար
իւր ոսկիներուն հետ մարմինն ալ հոն
ամիսփեց , և այն ողորմելիին մահը
անտարակոյս վառէն ըլլալը կարծեմ
թէ ամէն մարդ կրնայ հաստատել .
յիշեալին աւազակները դեռ բանտի
խորերուն մէջը կը հեծեն , և մեռած
օր անմիջապէս քաղաքէն հեռագրով
տեղեկութիւն տրուեցաւ իւր ընտա-
նիքին :

... Տէր , գիտեմ , դուք անյուշտ
կը յարգէք մեր հայրենիքը ինչպէս
ես զՁեր Հայրենիքը . ուստի կը խնդ-
րեմ ներկայս բարեհաճիք հրատարա-
կել , Ձեր ամենուն և մասնաւորա-
պէս ինձ սիրելի Հայրենիք լրագրոյն
մէջ , որ շատերը հասկնան թէ Շի-
րակայ ժողովուրդը ո՛չ միայն քուրժ
պարսիկ և չէրքէզ աւազակներէն
կը տանջուի , այլ որ աւելի ցաւալին
է , երբեմն ալ օրինաց պաշտօնեայ և

քը կը դնէ յոտից մինչև ցգլուխ հա-
գուստները փոխելու գոնէ աս վաստը-
կած ըլլալու համար :

Սենեակին մէջ դռնուած պիւռօին
գարակը կը բանայ և տալիս (փան-
թէլօն) մը, թիկնոց (սիւրթիքօ) մը,
բաճկոնակ մը, զոյգ մը կոշիկ և նըր-
բաթեւ շապիկ մը զատելով ընտրա-
նօք, ամէնքը մահճակալին վրայ կը
դնէ :

Այս ընտրութեան վերջը կսկի
հանուիլ. սակայն շապիկը փոխած
միջոցին յանկարծ ձայն մը կը լսէ սան-
դուխին վրայ. դողը անմիջապէս
մահճակալին ներքեւ կը պահուի :
Սենեակին դռնէն ներս մէկը կը մտնէ
և հինգ վայրկեանէ վերջը նորէն վար
կիշնէ : Գողը մահճակալին տակէն
դուրս ելնելով կը տեսնէ որ շապիկ
չկայ, նոյնպէս ընտրած լաթերը ան-
հետ եղած են : Գողը կը զարմանայ
և երբ կը պատրաստուի իր հանած
լաթերը նորէն հագնելու, կը նայի
որ անոնք ալ կորսուած են : Մարդը
կը կատգի և ուրիշ բան մը չկրնալով
գտնել հագնելու համար, բոլորովին
մերկ սենեակին մէջ կը մնայ :

Երկրորդ անգամ եկողը դարձեալ
գող մէք, որ սենեակին մէջ պատ-
րաստ լաթ գտնելով հին և նոր ա-
մենը ժողովրդի և կծկեր էր :

Այս միջոցին տանուտէրը ներս կը
մտնէ և սենեակին դուռը բաց դըտ-
նելով կը հասկնայ թէ իր տունը գող
մտած է : Իսկոյն ուրիշ սենեակ մը կը
մտնէ և կը զարմանայ, երբ բոլորովին
մերկ, յուզեալ և սարսափահար մէ-
կը դիմացը կեշնէ : Անմիջապէս ոս-
տիկանութեան իմաց կուտայ, ուր
գողը բոլոր եղածը պատմելով կը
բանտարկուի :

— 60 տարուան միջոցի մէջ փարի-
զի բոլոր գերեզմանները ընդ ամէնը
1,400,000 մեռեալ թաղուեր է : Սա-
կայն 20 տարիէ ի վեր Գաղղիոյ ժո-
ղովրդեան թիւը բազմապատկած ըլ-
լալով, տարին 45,000 հոգի կը մեռնի
հիմա. հետեւաբար 20 տարի վերջը
փարիզի գերեզմաններուն մէջ 900,
000 մեռեալ պիտի թաղուի :

— 1874 Սեպտեմբեր 14ին երկ-
րորդ անգամ Լոնտրոն պիտի գումա-
րի Արեւելայց միջազգային ժողովը.
այս նիստը պիտի տեւէ ամբողջ վեց
օր ընդ նախագահութեամբ տոք-
թօր Սամուէլի : Առաջին չորս օրուան
մէջ արեւելեան գրականութեան և
լեզուներու վրայ, հինգերորդ օրը
հնախօսութեան, վեցերորդ օրը ա-
րեւելից բնական գիտութեանց վրայ
պիտի խօսուի :

Այս ժողովը 1873 Սեպտեմբեր ամ-
սոյն մէջ առաջին անգամ փարիզ գու-
մարեցաւ և մեծ կարեւորութիւն ու
ընդունելութիւն գտաւ մամլոյ կող-
մանէ :

— Օրթէկ անուն Անգղիացի մը
բժշկական ուսանողի մը հետ 10,000
ֆրանքի գումար կը դնէ հետեւեալը կա-
տարելու համար : Պէտք է 10 կան-
գուն բարձրութիւն ունեցող պատէ
մը 100 անգամ անընդմիջաբար ցատ-
կել և մէկ կողմէն միւս կողմը 50
հաւակիթ փոխադրել : Յետոյ 50 քի-
լոկրամ կշռող բեռ մը ունենալով
հետը՝ մէկ կանգունի հեռաւորու-
թեամբ իրարմէ զատ դրուած 40
հաւակիթ ժողովը և զամբիւղի մը մէջ
լեցնել, զամբիւղը որոշեալ տեղ մը
դրուած ըլլալու պայմանաւ :

Այս մրցումը տեղի պիտի ունենար
անցեալ կիրակի օր Օգոստոս 23 :

— Ամերիկացի կին մը որ բժշկու-
թեան արհեստին մէջ շատ անուանի
եղեր է և որ այժմ փարիզ կը գտնուի,
Պօլիս պիտի գայ կայսերական պալա-
տան մէջ բժշկութեան պաշտօն վա-
րելու համար :

— Հէրատի իշխան Խաղուպ խան,
իր հօրը ճիրօայի խանին դէմ որ Աֆ-
ղանիստանի իշխանն է, պատերազմ
պիտի բանայ եղեր :

— Գարիդի մէջ պանդոկ մը 2,800
000 ֆրանքի աճուրդի հանուելով,
գումմոս կոմսը 3,101,000 ֆրանքի
ծախու առեր է :

— Գաղղիոյ ազգային ժողովը իր
խորհրդարանական նիստերը դադարե-
ցուց :

— Լոնտրոյի մէջ 1872 ին 73,857
հոգի ձերբակալուեր են. ասոնց վը-
րայ աւելցուր փախուղ և չը բռնու-
ողներուն թիւը, այն ատեն 100,000ի
կը մօտենայ : Այս ձերբակալութեանց
325ը գողութեանց, 9,639ը կուսի, և
1,199ը ծառայից միջոցաւ եղած են :

5,636 անպարկեշտ կանայք, 4,786
սրիկայ և 3,467 գող ձերբակալուեր
են : Վերջապէս Լոնտրոյի բանտե-
րուն մէջ գիշեր և ցերեկ 127,000
հոգի այցելութիւն ըրած են, որոց-
մէ 117,568 կուսի և ոճրագործու-
թեանց պատճառաւ բանտարկեալ
են : Այսպէս տարուէ տարի այս
թիւոյն վրայ 30,000 հոգիի գումար
մը կտանայ :

— Մատրիտէն եկած հեռագիր
մը կը ծանուցանէ թէ Գարիտեանք
Սփարթէրօ ծերունի մարալխաթը
յափշտակելու փորձ փորձեր են, սա-
կայն չեն յաջողեր : Զապալալ գորապի-
տը անմիջապէս մարալխաթին օգ-
նութեան հասնելով :

Եւրոպական տէրութեանց կողմա-
նէ Սպանիոյ կառավարութիւնը վեր-
ջապէս ճանչցուեցաւ. միայն Ռու-
սիոյ կառավարութիւնն է որ տակա-
սին կը գովաբանի այս մասին. հետե-
ւաբար Գերմանիայի կողմէն ճանչ-
ցուին ալ տարակուսելի կերեւի :

— Աւստրիոյ կայսրը ամսոյս 21
ին ըստ եւրոպացւոց Մունխիս հասեր
և Պալիէրայի թագաւորին այցելու-
թիւնն ընդունել է :

— Պէլճիգայի պաշտօնէից ժողո-
վոյն նախագահը, կոմս Թէօ, ամսոյս
22 ին մեռեր է :

— Պաղէնի փոխստեան լուրը Պէլ-
լինի մէջ ալ բաւական խօսակցու-
թեանց նիւթ եղած է :

Պէլլինէն Լիտուանիստան Պէլժ լը-
րագրին ուղղուել նամակ մը այսպէս
կը լսուի Պաղէնի փոխստեան վրայ :

« Պաղէնի որոյ պարտաւորութիւ-
նըն էր արիւրաբար կուռիլ մեր բա-
նակին դէմ և իւր դնդին դուրը
կանգնած Մէջի առջև դիւցազնու-
բար մեռնիլ, հիմա դիւերուան միտու-
թեանց օգուտ քաղելով կը յանդգնի
աղուէսի նման բանտէն փախելու,
զոր իբր շնորհ տուած էին իրեն :
Որովհետեւ առանց Մադ-Մահոն մա-
րախտի Քիթօ ին, Պաղէն անշուշտ հը-
րացանի պիտի բռնուէր զինուորա-
կան ատենին վճռադրոյն զօրու-
թեամբը :

« Ահաւասիկ աղատեցաւ Պաղէն,
սակայն ո՞ր և ինչպէս պիտի կարե-
նայ վայելել այդ աղատութիւնը. ո՞ր
պիտի ծածկուի. ո՞ր ընդունելու »

թիւն պիտի գտնէ և ո՞ր երկրին
դռները պիտի բացուին իր առաջ :

« Անոր փախստեան լուրը հոս մեծ
զայթակղութիւն պատճառեց, աւե-
րի մեծ քան ի փարիզ » :

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՖԵԼԵԿԵԱՆ ԳԻՇԵՐՈԹԻՒՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ

1875 Յունիս 20ին Իւսկիւտար Իճա-
տիէի մէջ բացուած Ֆելէկեան վարժարանս
իւր միամեայ շըջանը լրացնելով՝ 1878 Յու-
նիս 25ին փոխադրեցաւ ի Գատըգիւղ :

Տեղն է նաւամատոյցին մօտ Ժողկեքը
թիւ 22 տունը :

Գասերն սկսած են աւանդիլ :
Թէ մանչ և թէ աղջիկ ցորեկօթիկ և
գիշերօթիկ աշակերտ միանգամայն կըն-
դունենի :

Վճարքները կանխիկ են :

Ուսման քննքն են

Գրիստոնէական :

Հայերէն :

Տաճկերէն :

Գաղղիերէն :

Անգղիերէն :

Թուրքականութիւն :

Աշխարհագրութիւն :

Պատմութիւն :

Վայելչագրութիւն :

Գաշնակ :

Պար :

Վարժարանիս ներքին և արտաքին օրի-
նաց վերաբերեալ տեղեկութիւնքը վար-
ժարանէս կը տրուին :

Տեսչութիւնս պատրաստ է իրեն յանձ-
նուած աշակերտները ծնողական խնամոց
տակ իբրեւ զաւակ հսկել, և ուսմանց ու
զատարարութեանը սրտի մտքը հոգ տա-
նիլ և Մեծարգոյ ծնողները գոհ ընել
փոխադարձաբար գոհ ըլլալու իրաւամբ :

Տէր և Տեսուչ վարժարանիս

Ս. Հ. Մ. Ֆելէկեան

1874 Յուլ. 30 Գատը գիւղ :

Ազգային Հիւանդանոցի միմաշի-
նութեան գործարանէն ելած ընտիր
և ծաղկաղարդ մեղրամամեր կը գըտ-
նուին Զագմագճըլար եօգուշը Մեծ
Նոր խան միջնայարկ թիւ 49 յիշեալ
Գոթթարանի վանքաւան մէջ, մեղրամամի
ձեւէն ու տեսակէն յայտնի կը տես-
նուի պահանջուած բոլոր աղջիկ հան-
գամանքները : Կը հրաւիրեմ ներկայ
աղդարարութեամբս ամեն անոնք
որք հարսանեաց և այլ հանդէսնե-
րու համար պէտք կունենան նոյն օ-
րինակ մեղրամամերու, բարեհաճին
գալ յիշեալ վանքատունը և առ-
նուլ անկէ իրենց համաձայն պէտք
ունեցած մեղրամամերին, և որոց
արժէքը երբէք տարբերութիւն չի
կրեր օտարաղդաց մեղրամամի ար-
ժէքէն :

Յուսով եմ թէ ներկայ Աղդս
մեծարգոյ ազգայիններէ ընդու-
նելութիւն գտնելով, կը փու-
թան փոխանակ օտարին գրպա-
նը յագեցնելու, իրենց կարօտ 500 ի

մօտ խեղճ աղքատ
ծեր՝ որը Հիւանդանոցի պատուա-
րեւոյ օրական պարէնին մասնակցիլ :

1874 մայիս 25

Մեծ Նոր խան թ. 49

Միջնայարկ

Ս-բէ-Մ.

Հիւանդանոց

ՎԻՇՏՔ ԻՄ Ի ՓԱՐԻԶ

ՅԵՐԵՍԱՑ

ՈՍՏԱՆԻԿԻ Տ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆՑ

Յօդնաց

ՆՇԱՆ Ա. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Գին 3 շըջ

Կը ծախուի բոլոր գրաւաճառաց
քով :

ՀԱՇՈՑ-ԳԻՐՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏՊԵԱԼ

Ի ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

1872—ՌԵՍԻԱ

Կարի զգուշութեամբ ըստ հնագոյն
ընտիր ընտիր Աստուածաշունչ և ճաշոց
ձեռագրաց սրբագրուած է, ուսմանց հան-
դիսաւոր տօնակատարութեանց և արարո-
ղութեանց համար ևս կարեւոր խրատներ
և հրահանգներ յաւելցուցնելով, որք ան-
տարակոյս Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ
պաշտօնէից մեծ գիւրդութիւն պիտի ընծա-
յեն, և նոցա սրտից գոհունակութիւնքը
պիտի գրաւեն :

Հաշոցի մէջ եղած ճառերն ևս ձեռա-
գիր հին և ընտիր ճառերնորայ համաձայն
սրբագրուած են :

Տպագրութիւնը նոր և միջակ գեղեցիկ
տառերով և խիստ մաքուր է :

Առաջին տեսակին գինն է՝ Օսմանեան
եօթն ոսկի, իսկ երկրորդին՝ չորս :

Սոցա տարբերութիւնք գրից և թղթոց
վերայ է :

Կվաճառուին Կ. Պօլիս Մերձան շարը
թիւ 29, Պաղտասար աղա Սրապեանի
գրատունը :

ԳԱՎԱԻՏԻ ԱՐԷՊԻՅԷ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ՏԱՃԻՆՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՈԹԻՒՆ

Պ. Գաղղիէան

Ամէն գրաւաճառաց քով կը գըտ-
նուի :

Գինն է 6 շըջ :

Ա Ձ Դ

Լրագիրս ձեռքէ կը ծախուի կամուր-
ջին գլուխը պարագան, սուճի Պ. Պօղոսին
խանութիւն և կամուրջին վրայ լրագրաւա-
ճառներու քով :

Ասիոյ գաւառաց մէկուն մէջ դասատու-
ութիւն ընելու համար հայերէնի, գաղ-
ղիերէնի և թուրքական տեղեկանք անձ
մը կը փնտռուի :

Ուղղող պէտք է գիմէ առ տնօրինու-
թիւն լրագրոյս :

ՏՆՕ.—ԽՄԻ.

ՏԵՐ

Մ. Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ Ա. ՎԱՐԳԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
ԵՆՈՒՄԵԿԱՆ ԽԱՆ ՎԱՐԻ ԽԱՐԻ ՔԻՆ 5